

## MĚRČIN NOWAK-NJECHORŇSKI A ČASOPIS SOKOŁSKE LISTY

*Kinga Kijová*

Filosofická fakulta UK, Praha

### Měrcín-Njehorňski and His Writing in the *Sokołske Listy* Magazine

*Abstract: Měrcín Nowak-Njehorňski was with no doubt one of the most important authors publishing in the Sokołske listy magazine. In fact, in some periods, he was the author of almost the entire content of this monthly. The activity of Měrcín-Njehorňski as editor of this magazine in the years 1928–1933 is Nowak covered in this article. In his writings, the Sorbian activist tackled a variety of issues: social, political and national. He actively promoted the ideas of Sokol and considerably contributed to the formation of patriotic feelings in the generation of Młodoserbs, the “young Sorbians”. His work strongly influenced the shape of the Sorbian nation in the period between the wars as well as in the post-war era.*

Keywords: *Měrcín Nowak-Njehorňski; Sorbs of Lusatia; Sokol; Sokołske Listy*

Měrcín Nowak-Njehorňski byl lužickosrbský malíř a spisovatel. Narodil se 13. června roku 1900 jako Martin Sodan, byl nemanželským dítětem Lužické Srbky Ernestiny Sodanec a jejího otčima, chudého německého dělníka Wilhelma Emila Neumanna (Měrcínowa 2000: 8). Chlapec vyrůstal v Njehorňu, vesnici vzdálené přibližně třináct kilometrů východně od Budyšina. Jeho rodina přitom byla atypická nejen z pohledu mravnosti (otec Martina měl s jeho matkou a její sestrou celkem čtyři nemanželské děti), ale také proto, že se v ní mluvilo jen německy, i když Njehorň tehdy byla lužickosrbská vesnice. Lze tak říci, že Nowak-Njehorňski se později stal Lužickým Srbem z vlastní volby.

Měrcín měl od útlého dětství nadání na kreslení, a proto se v tomto oboru dále vzdělával v Lipsku, Drážďanech, Praze a Varšavě. V době svých studií v Německu přestal zastávat všenněmecké názory a nechal se okouzlit slovanskou kulturou, kterou dříve považoval za nízkou a nedokonalou. Bylo to spojeno se zklamáním těžkým životem ve velkých německých městech a s nespokojeností s moderním německým uměním. V roce 1923 se proto rozhodl stát příslušníkem srbského národa, začal se podepisovat Měrcín Nowak místo dřívějšího Martin Neumann, později dodal i přídomek Njehorňski a zapojil se do činnosti v prospěch nejmenšího slovanského národa. Signifikantní je, že od té doby maloval už téměř výhradně jen obrázky spojené s tradicí Srbů a dokonce se pokusil vytvořit národní lužickosrbský sloh. Jeho vzorem byl český malíř Mikoláš Aleš. V Praze studoval na Akademii výtvarných umění, kde byl žákem známých profesorů Jakuba Obrovského, Josefa Loukoty, ale hlavně Maxe Švabinského, jehož sloh se výrazně odráží v Nowakových dílech. Obrázky Měrcína Nowaka jsou v Lužici dodnes velice známé, a tak lze říci, že se v souladu se svým přáním stal ‚malířem srbského lidu‘.

Po objevení své srbské národní identity se Nowak dokonale naučil obě varianty lužické srbštiny a v meziválečné době se stal nejpłodnějším žurnalistou, který ji užíval. Celkový počet jeho článků v této době přesahuje 200 textů (Scholze 1998: 174), což činí přibližně 3.000 tištěných stran. Byl vedoucím redaktorem časopisů *Sokołske listy* a *Serbski student*, ale psal i do celé řady dalších periodik. Ve stejnou dobu publikoval také knihy, ale ne už v takovém rozsahu. Když byli v roce 1933 byli zatčeni redaktoři srbských časopisů, vláda Výmarské republiky uvedla jako důvod publikaci Nowakova textu *Z Bratislawy do Krakowa*. Jeho autor byl také z budyšínské věznice propuštěn jako poslední, po dvou měsících, a to jen na výraznou intervenci svých přátel z Polska a Čech.

Nowakovu činnost a práci ve službě národu v této době lze posoudit jako velmi plodnou a přínosnou. Jeho nejdůležitějšími texty jsou články pro *Serbske Nowiny: My skoržimy...!* (Žalujeme; SN 1929: 50), *Bačon, Kral žabow* (Čáp, král žab; později uveřejněno pod titulem *Bačon a Žaby*; SN 28. 9. a 1. 10. 1929: 227, 229) nebo *Tugoměr wokoto chodži!* (Tugoměr chodí okolo; SN 105: 1924). V časopise *Serbski student* Nowak publikoval například stať *Čehodla so 24. julija 1927 Němska powalila njeje?* (Proč 24. června 1927 nepadlo Německo; SS 1, 1927: 11-12), ale k jeho nevýznamnějším dílům patří především články, jenž vyšly v *Sokołských listech*.

Za druhé světové války byl Měrcín Nowak nucen sloužit jako člen Wehrmachtu, a protože ovládal několik jazyků, pracoval zde jako překladatel. Byl

poslán do Francie, potom do Polska, kde velice silně prožíval svůj osud. Pomáhalo mu umění, a proto i kasárny zdobil svými obrazy. Nowak byl aktivní i po druhé světové válce jako umělec a národní činitel. Psal knihy a zabýval se kreslením. Dlouhá léta byl předsedou Svazu lužickosrbských umělců, za svoji práci získal celou řadu vyznamenání. Zemřel oslavovaný ve věku devadesáti let ve svém rodném domě a celý svůj majetek odkázal lužickosrbské Domowině; dnes je v jeho domě v Njehorňi jemu věnované muzeum.

## Meziválečné lužickosrbské časopisy a sokolská myšlenka

Meziválečná doba byla v dějinách srbského národa a jeho kultury velmi složitá (Scholze 1998: 11). Výmarská republika v článku 113 své ústavy zaručovala svobodu kulturního rozvoje pro národnostní menšiny, jako byli Lužičtí Srbové, bohužel ale většina těchto práv byla zaručena nedostatečně nebo se uplatňovala jen na papíře, nikoli v každodenní praxi. Negarantovaná byla kupříkladu možnost vystupování u soudu v srbsčině, a ani školní výuka srbstiny nebyla dostatečující. Německý nacionalismus však na druhou stranu vyvolával silnou reakci Srbů a projev srbského vlastenectví.

V období po první světové válce byla pro srbské národní vědomí velmi důležitá žurnalistika a časopisy (Völkel 1983). Ty vycházely v dosti velkém počtu, který svého času zahrnoval více než deset titulů s nejrůznější tematikou. Kupovat pravidelně nové knihy si mohl dovolit málokterý Srb, ale srbské deníky, jako byly *Serbske nowiny* nebo *Serbski dženik* vycházející v Bělej Wodže, odebírala více nebo méně pravidelně většina těch, kteří byli s to v srbsčině číst. Časopisy byly hlasem národa, možná spíš hlasem jeho (namnoze samozvaných) vůdců, byly zbraní v boji proti germanizaci a zároveň významným projevem kultury malého srbského národa. Objevily se časopisy pro děti *Raj* nebo přílohy v časopisech věnované dětem, což pomohlo vzdělávat mladou generaci Srbů. V časopisech byly publikovány básně, próza i grafiky. Zároveň každý bojovník za udržení srbského národa a skoro každý umělec této doby – jmenujme z nich alespoň Jana Bartu, Jana Skalu, Jakuba Lorence-Zalěského, Minu Witkojc, Romualda Domašku, Józefa Nowaka, Jurije Wjelu, Marju Kubašec a v neposlední řadě Měrcína Nowaka – spolupracoval alespoň s jedněmi novinami. Významný žurnalista meziválečné doby Jan Skala proto napsal, že „noviny jsou všední chléb každého národa, jsou však též zbraň k boji a štít k obraně všech práv“ (Skala 1922: 12). Hlavně léta 1920–1933 proto můžeme označit za zlatý věk lužickosrbské žurnalistiky. Meziválečná doba byla příznivá pro rozvoj kultury



MĚRCÍN NOWAK-NJEHORŇSKI: NĚTK Z MOCU LAWY, SOKOLOJO, DOPRĚDKA KROČIMY [NYNÍ SE LVÍ SILOU, SOKOLOVÉ, KROČIME KUPŘEDU], KRESBA 1931, PŮVODNÍ VERZE.

a umění všech slovanských národů, ale v případě Lužických Srbů to ve srovnání s předcházejícím i následujícím období platilo povýtce. Pro srbskou kulturu bylo významné to, že do roku 1933 existovala svoboda tisku a skoro neomezená činnost srbských organizací, které se vyvíjely velmi dobře a plodně.

Dějiny a vývoj sokolského hnutí jistě není třeba podrobně popisovat, je však důležité předeslat několik poznámek o vývoji sokolské myšlenky a vzniku sokolských spolků v Lužici. Srbský sokolský svaz, plným názvem Źužisko-Serbski Sokolski Zwjazk, byl založen 9. listopadu 1920 v Budyšině (Rajš 1992). Svaz fungoval do 10. dubna 1933, kdy se pod tlakem tehdejších poměrů v Německu dobrovolně rozpustil a doporučil jednotám, které v něm byly sdružené, aby svou činnost rovněž ukončily. Počet sokolských jednot v Lužici dosáhl celkem jednadvaceti, ale ne všechny vydržely po celou dobu fungování Sokola. Účastnily se všesokolských sletů, takže například na všesokolský slet v Praze v roce 1926 přijela delegace přes 150 Srbů. Sokolský svaz však zároveň vydával i časopis s názvem *Sokolske listy*.<sup>1</sup>

Lužickosrbský Sokol byl v meziválečné době organizací, ke které nejraději přistupovali ti, kteří se hlásili ke slovanské vzájemnosti a rozhodně odmítali velkoněmecké ideje a další projevy toho, co považovali za německý šovinismus. Někteří z nich Sokol chápali jako společnost pro mladé a nespokojené s vlivem Mačice Serbské na srbskou politiku nebo s vlivem církví, hlavně římskokatolické církve. Tyto názory jednoznačně prezentoval především právě Měrcin Nowak (např. SL 6, 1929: 88), který dával ostentativně najevo svůj antiklerikální postoj. Sokol přitom byl v roce 1930 rozdělen na dvě župy (Wićaz 1990). Jedna byla určená pro katolické sokolstvo a fungovala pod jménem Sokol župa Čišinski, čítala sedm jednot, a druhá evangelická dostala název Lubin a měla deset jednot.

Katolická církev nerada viděla účast Lužických Srbů v Sokole a útoky církve na sokolskou organizaci se opakovaly. Podle představy vedení církve s ní totiž každá organizace měla úzce spolupracovat, a pokud to nedělala, pak byla většinou pro katolíky zakázaná. S neutralitou se vůbec nepočítalo. I když to církev oficiálně nepřiznávala, důvodem nepřízně k sokolské myšlence byl hlavně český původ sokolského hnutí. Mám za to, že katolická církev nechtěla podporovat cokoli, co by mohlo povzbudit nebo posílit svobodné myšlení Lužických Srbů, a za takové byly považovány právě české názory. Jak totiž psal známý mezivá-

<sup>1</sup> Veškeré prameny vydané v periodické literatuře jsou citovány prostřednictvím zkratk, jejich seznam je připojen na konci studie.

lečný žurnalista Jan Skala už v roce 1922, „sokolství je mezikonfesní organizací, která chce podle uvedených zásad pěstovat tělo a duši, samozřejmě obzvláště k službě národu“ (Skala 1922: 10), což se neslučovalo s církevním pojetím primátu religiozity. Útoky katolických kněží na sokolskou organizaci proto časem jen zesílily.

Jak už jsem zmínila, Sokolský svaz vydával časopis *Sokołske listy* s podtitulem *Časopis serbskeho Sokolstwa, organ Łużickoserbskeho sokołskeho zwjazka* (Völkel 1983: 102-107). Od roku 1924 byl časopis přílohou *Serbských nowin*. Jeho prvním redaktorem se stal Herman Šleca, který formuloval základní cíle časopisu: „Za prvé rozvíjet a utvářet sokolskou myšlenku, naši lužickosrbskou sokolskou myšlenku, a za druhé lužickosrbskou tělovýchovu na základě lužickosrbského tělovýchovného názvosloví“ (Völkel 1983: 103). Časopis nevycházel pravidelně a finanční problémy nutily redakci k omezování počtu stránek. Dodržet rozsah deseti čísel ročně s každým číslem po šestnácti stranách se podařilo až v roce 1930, ale to už byl – od roku 1927 – šéfredaktorem Michał Nawka. Časopis se obohatil o novou tematiku a nové spolupracovníky, často byly přetiskovány články z jiných časopisů. Jejich počet však stále nebyl dostatečný, i když spolupracovali tak významní autoři jako třeba Jan Skala (např. SL 1927: 57). Vznikly i pravidelné rubriky jako *Z našeho sokolského života*, *Ze svazu*, *Slovanské sokolstvo* či *Rozmanitosti*; příležitostně se objevovaly i velice svérázné rubriky jako *Manželství ve svazu* [*Kwasy w zwjazku*].

Pro Měrcína Nowaka bylo sokolství totožné s lužickosrbským vlastenectvím, a proto byl horlivým Sokolem. K organizaci přistoupil v roce 1926 a byl jí plně oddán. V Sokole viděl hlavně jeden z prvků národního hnutí meziválečné doby v Lužici, ale Sokol pro něj znamenal i pokrok v nejobecnějším smyslu. O vztahu Nowaka k sokolské organizaci píše Jurij Młynk: „v Sokole Nowak viděl nosnou sílu svého ‚mladosrbství‘“ (Młynk 1969: 7). Sokolská myšlenka mu byla velice blízká také proto, že jejím prostřednictvím mohl uplatňovat své antiklerikální a socialistické názory. Je třeba upozornit na fakt, že hodně mladých lužickosrbských vlastenců v té době zastávalo socialistické názory. Nowakovu spolupráci se *Sokołskými listy* poznamenalo i to, že psal také do *Serbskich nowin*; jeho texty proto byly pro tento časopis zásadní. Do redakce *Sokołských listů* přistoupil v roce 1929, zpočátku pomáhal vedoucímu redaktorovi Michału Nawkovi, ale již v roce 1931 se Nowak stal hlavním redaktorem časopisu a zůstal jím až do zastavení činnosti lužickosrbského Sokola (10. dubna 1933). Tento den předsednictvo Sokola informovalo v *Serbských nowinach*, že je nutno svoji práci přerušit, listy však přestaly vycházet už v roce 1932. Rok 1933

tak byl nejenom posledním rokem práce Sokola v Lužici, ale i skutečným koncem svobody tisku a možnosti fungování všech ostatních srbských organizací v Sasku. Nowak byl zatčen a dva měsíce vězněn, potom dostal zákaz veškerého publikování a své texty mohl uveřejňovat pouze pod šifrou nebo ve spolupráci s polským časopisem *Młody Polak w Niemczech* [Mladý Polák v Německu].

## **Průřez tematikou Nowakových článků publikovaných v *Sokołských listech***

V době, kdy Nowak byl vedoucím redaktorem *Sokołských listů*, v žádném čísle nechyběly jeho texty. Dokonce občas psal celý obsah čísla skoro sám. Jednalo se o reportáže, odborné články z oblasti sportu a bohatě zastoupený byl fejeton, setkáváme se však i s uměleckou pohádkou plnou vtipů a narážek na aktuální politická témata nebo satirickými texty, které měly za úkol zesměšnit odpůrce lužickosrbské sokolské myšlenky a zároveň čtenáře pobavit. Skoro všechna čísla *Sokołských listů* začínala textem šéfredaktora věnovaným národní tematice, jeho texty se ale časem měnily, a to hlavně pokud šlo o poměr, v jakém byla určitá tematika zastoupena. V pozdějších letech se více jednalo o informační články, zatímco národnostní, politická a kulturní tematika byla zastoupena méně často. Nepříznivá doba nutila autora, aby své články občas podepisoval nějakým pseudonymem, nejčastěji Wóhnoš. Čtenáři však stejně věděli, kdo se za těmito pseudonymy skrýval, jelikož vedoucí redaktor psal svým snadno rozpoznatelným stylem.

Nowak *Sokołske listy* chápal především jako časopis určený národně uvědomělé a vzdělané mladší generaci, již označoval termínem *młodoserbstwo*. Listy měly být hlasem organizace a formou propagace sokolské myšlenky, která podle Nowaka s *młodoserbstwem* úzce souvisela. Právě proto své články prvotně věnoval propagaci sokolské myšlenky ztotožněné s národní myšlenkou a širším vlasteneckých názorů. Nowak přesvědčoval mládež, aby masově vstupovala do řad sokolské organizace.

Měrčin Nowak se proslavil tím, že ostře kritizoval staré metody národního boje; zastával názor, že nejlepší možností, jak zachránit lužickosrbskou národnost a kulturu, bude vést otevřený boj proti germanizaci. Popisoval tento problém například v článku *Serbska duša wotuć!* (Probuď se, lužickosrbská duše) nebo v textu *Náše kubłarske dželo: Wohlad a wuhlad* (Naše vzdělávací práce: Popis a výhled; SL 6, 1931: 81-86). Autor dokonce viděl Sokoly jako bojovníky, kteří mají skoro posvátný cíl zachránit Lužické Srby. Manifest této myšlen-

ky uzavřel v článku *My serbscy Sokolojo, my Boží wojownicy!!* (My lužickosrbští Sokolové, my Boží bojovníci!!; SL 1, 1931: 1-2). Často lze pozorovat, že autor sám sobě dával za úkol mluvit jako hlas svého národa. V jeho textech se běžně nesetkáváme s použitím zájmena „já“, Měrčin Nowak většinou psal z pozice „my“ – myšleno „my Sokolové“, ale i „my Lužičtí Srbové“. Tím opětovně potvrzoval svůj názor, že je důležité určit opozice „my a oni“, to znamená Sokolové a protivníci sokolské organizace, jak lužickosrbští, tak i němečtí, nebo i opozici Lužických Srbů a Němců.

Ve svých textech se redaktor časopisu snažil propagovat sokolská hesla. Jako příklad lze uvést heslo „*Ani dobytko ani sławy*“, které autor prezentoval v článku *Sława Njesławnym* (Sláva neslavným; SL 8, 1929), nebo titulní heslo výjevu *Skrućmy so!* (Posilujme!; SL 9, 1931: 129-131). Je zřejmé, že sokolské symboly do lužickosrbské kultury uvedl právě Nowak. Zároveň posílil vliv dávných národních symbolů, jako byla vlajka nebo údajně staroslovanské znamení lípy. Výhodou přitom bylo, že sokolský časopis jako vůbec první lužickosrbské periodikum ve větším počtu publikovalo obrázky a fotografie. Proto nepřekvapí, že to byl právě Měrčin Nowak, kdo zpracoval znak lužickosrbského Sokola nebo slavnostní podobu sokolské uniformy. Zatímco u žen propagoval nošení národního kroje, srbští muži měli podle jeho mínění nosit sokolskou uniformu. Příkladem takové propagace může být článek s názvem *Serbski Sokol znowa w swjedźenskej drasće* (Lužickosrbský Sokol zase v svátečním kroji; SL 4, 1932). Na tomto místě je třeba připomenout, že Nowak byl nejen spisovatel a žurnalista, ale též vzdělaný výtvarník a malíř, a proto mu nejen *Sokolske listy*, ale v podstatě i celé tehdejší národní hnutí z velké části vděčí za svoji „grafickou podobu“ (srov. SL 1, 1932: 1).

Hodně článků Nowak věnoval problematice lužickosrbsko-německých vztahů, přičemž zvláště ostře reagoval na vše, co považoval za pokusy německé vlády germanizovat Lužické Srby. Jeho články mají občas podobu pohádek či bajek, ve kterých zvířatům dával lidské rysy, aby tak mohl kritizovat nebo zesměšňovat německé pokyny. V bajce *Knot a sokol* (Krték a sokol; SL 8, 1929) byly obě titulní postavičky alegoriemi – Němce představoval krték a Lužické Srby sokol. Krték z pohádky přitom chtěl učit děti sokola správně létat, což byla narážka na germanizování lužickosrbského školství, a pohádka končila tím, že sokol ukázal krtkovi ocas a tak s jeho názory skoncoval. Rozhodně to však nebyl to jediný příklad kritiky Němců v *Sokolských listech*. V časopise se často objevovaly polemiky s německými periodiky. Příkladem může být text *Česke pjenjezy...!* (České peníze...!; SL 2, 1930), ve kterém se autor posmíval německé propagandě tvr-



dící, že lužickosrbské organizace financují cizí země, hlavně Československo.

V Nowakových textech se setkáváme také se srovnáváním německé a lužickosrbské národnosti, ze kterého Němci samozřejmě vycházeli ve značně nepříznivém světle. V jednom ze svých článků Nowak píše, že „Němec měří Lužické Srby svým měřítkem“ a vyčítá Němcům, že Lužické Srby posuzují podle sebe, a proto si myslí, že Slované mají finanční zisk z toho, že se zastávají svého národa a tak vlastně reprezentují zájmy cizích států a jsou zrádci německého státu (SL 2, 1930: 17). S tímto tématem souvisela i propagace úzkých styků Lužických Srbů s ostatními slovanskými národy a hlavně s Československem. Nowak považoval za nutné budovat lužickosrbskou kulturu v návaznosti na ostatní slovanské kultury, od sousedních národů chtěl čerpat podněty a inspirace pro vlastní kulturu. Sám ostatně hodně čerpal nejen z české, ale i z polské a ruské kultury. Velice důležité bylo Nowakovo upozorňování na Dolní Lužici, například v článku *A što Delnja Łužica?* (A co Dolní Lužice; SL 3, 1929). Nowak byl velkým zastáncem pomoci dolnolužickým Srbům a úzké spolupráce obou Lužic ve dvou lužickosrbských jazycích. Proto dokonce sepsal příručky k výuce dolnolužické srbštiny.

V Nowakových textech byla poměrně bohatě zastoupena kulturní tematika a autor se s oblibou zaměřoval na lužickosrbské tradice, kupříkladu v textu *Njezanjechajće naše pěśnički!* (Nezapomeňte naše písně; SL 3, 1929: 39), nebo *Serbski Sokoł znowa w swjedźenskej drasće* (Lužickosrbský Sokol zase v svátečním kroji; SL 4, 1932). Měl za to, že udržení „pravých“ lužickosrbských tradic zaručí budoucnost národa, a proto přemlouval krajany, aby rádi zpívali své tradiční zpěvy a nepodléhali novým módním trendům. Upozorňoval zároveň na význam tradičního lidového kroje, který podle něj symbolizoval jednotnost a samostatnost Srbů. Přitom publikoval i články, které upozorňovaly na správné sladění, sestavení a nošení lidového kroje, tak aby vycházel z národních tradic.



NOWAKŮV SOKOLSKÝ PRŮKAZ,  
FOTOGRAFIE AUTORKY

Sledujeme-li Nowakovy články, nelze pominout, jak dalece se v jeho textech odrážela sociální tematika. Příkladem může být velice svérázný článek *Samson a Delila* (SL 1, 1930: 41). Text tohoto článku, ve kterém se odvolává na známou pověst o pádu velkého bojovníka Samsona, srovnával Samsonův osud s lužickosrbskými vlastenci. Podstatné je, že podrobil ostré kritice německo-lužickosrbské manželství, což se v žurnalistice této doby objevovalo naprosto výjimečně. Bylo to téma velice kontroverzní, protože individuální soukromý život byl v meziválečné době „zakázané téma“ a národnostně smíšená manželství naopak běžnou realitou – z jednoho takového ostatně pocházel i Měrčín Nowak/Martin Neumann. Nowak překonal i toto tabu a psal, že jedním z největších lužickosrbských národních problémů, je fakt, že lužickosrbská inteligence si bere za manželky Němky. Podle Nowaka to bylo velké nebezpečí, které spočívalo v tom, že německé ženy nejenom svého muže nepodporují v práci pro lužickosrbský národ, ale hlavně vychovávají své děti v německém duchu. Zároveň poukazoval na nedostatečné vzdělání Lužických Srbek, které jistě bylo jednou z příčin toho, že ve srovnání s Němkami nebyly pro vzdělané muže dostatečně atraktivními manželkami. Aby tomu tak nebylo, autor přemlouval lužickosrbské ženy, aby se učily, zdokonalovaly a také aby se podílely na kulturním životě své vlasti. Jak jinak než prostřednictvím účasti v Sokole. Přitom lze ale říci, že Nowak napsal několik feministických článků, ve kterých se zastával rovných práv žen a mužů – hlavně pokud se týkalo účasti žen ve společenském životě s přihlédnutím ke cvičení v Sokole. Nowak doporučoval takový životní způsob, i když to bylo církví odmítáno jako nemravné.

Měrčín Nowak psal v *Sokołských listech* i na jiná témata. Je obtížné je všechna jmenovat a také to není cílem mé práce. Důležitější je závěr, že Měrčín Nowak-Njehorňski měl jako redaktor *Sokołských listů*, publicista v dalších periodikách a v neposlední řadě jako malíř klíčový podíl na formování názorů svých vrstevníků v meziválečném období a dokonce vzdělával lužickosrbskou mládež v duchu sokolství a protiněmecky zaměřeného vlastenectví.

**Kinga Kijová (Kijo)** vystudovala bohemistiku a sorabistiku na Varšavské univerzitě a práva na Univerzitě Kardynała Stefana Wyszyńskiego ve Varšavě. V současné době studuje doktorské studium slovanské filologie na Karlově univerzitě v Praze a připravuje doktorskou práci věnovanou Měrčinovi Nowakovi-Njehorňskému. Zabývá se Lužickými Srby, především v meziválečném období. Byla redaktorkou časopisů *Zeszyty Łużyckie* a *Českolužický věstník*, je autorkou třináctidílného cyklu věnovaného lužickosrbským lidovým písním (Praha 2007–08) a řady článků věnovaných Lužici.

### Zkráceně citovaná periodika

SL – *Sokołske listy*

SN – *Serbske noviny*

SSt – *Serbski student*

### Další použité prameny a literatura

Kašpar, Měrcin. 1976. *Stawizny Serbow wot 1917 do 1945*. Budyšin: Domowina.

Měrcinowa, Marija. 2000. *Měrcin Nowak-NjechorŇski. Grafiske tworjenje*. Budyšin: Domowina.

Mlýňk, Jurij (ed.). 1969. *Měrcin Nowak NjechorŇski. Polemiske nastawki. Wuběrk z publicistiki lět 1924-1934*. Budyšin: Domowina.

Rajš, Franc. 1992. *Serbske towarstwa hač do lěta 1937. Přehlad*. Budyšin: Domowina.

Scholze, Ditrich. 1998. *Stawizny serbskeho pismowstwa 1918-1945*. Budyšin: Domowina.

Skala, Jan. 1922. *Wo serbskich prašenjach. Přispomnjenja k serbskemu programej*. Praha: Společnost přátel Lužice.

Wićaz, Alfred. 1990. *Serbski Sokoł*. Budyšin: Domowina.

Völkel, Měrcin. 1983. *Serbske nowiny a časopisy w zaštosći a w přítomnosći*. Budyšin: Domowina.